

Jouni Takalo

MERKILLISIÄ TARINOITA

Jouni Takalo

Merkillisiä tarinoita

Tämän kirjan kirjoittamista ovat tukeneet Suomen tietokirjailijat ry sekä Suomalaisen filatelian edistämissäätiö.

© 2025 Jouni Takalo

Kannen suunnittelu: Jouni Takalo

Sisuksen taitto: Jouni Takalo

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273,
22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-8484-6

Sisällysluettelo

1. Poikkeavaa postinjakelua	7
Postia ilmapallolla	
Kirjekyyhkysten arvoitus	
Rakettipostia - järkevää vai ei	
Ennen e-mailia oli V-mail	
Kirkossa kuulutettu	
2. Opetellaan lentämään	33
Kolmensadan metrin lento	
Lentäjä, ei tennisässä	
Amelia ja kadonneet kirjekuoret	
3. Urheilu virkistää	45
Hollantilaisten intohimo	
Vaasahiihto ja Kustaa Vaasa	
Taitoluistelun historiaa Kokkolassa	
Täydellinen floppi	
4. Merisotaa	60
Voittamaton Armada - nimensä veroinen	
Ja se Oolannin sota...	
Lyhyehkö neitsytmatka	
5. Vähän matikkaa	75
Kultainen leikkaus	
Tutkija vai vakooja	
Königsbergin siltaprobleema	
Matematiikan Nobel	
Miksi meillä on karkausvuosia?	

6. Löytöretkeily avartaa	95
Venuksen ylikulku	
Läpi harmaan jään	
Apollo kuulennot - onnea matkassa	
Kapina laivalla	
7. Arvoituksia ratkomassa	119
Sitruuna vai mandariini	
Revontulten arvoitus	
Kumpi parempi	
Jääkaudet ja Milankovićin syklit	
Kaunotar ja...radiohäirintä	
8. Lyhyet erikoiset	142
Miten ”hevosvoima” keksittiin	
Navigointia puuseppä Harrisonin tapaan	
Postimerkki, joka siirsi kanavan	
Maailman parhaat viulut	
9. Älykkäät eläimet	154
Kiroileva papukaija	
Naaraita vai koiraita	
Amerikan kaskaat soveltavat lukuteoriaa	
Monimutkainen muuttomatka	
10. Vahingossa keksityt	165
Hemmetin takiaainen	
Tuli tikusta asiaa	
Homehtunut näyteastia	
Läpitunkevat säteet	
Sulanut suklaapatukka	
Vahingossa keksitty lelu	

1. POIKKEAVAA POSTINJAKELUA

Postia ilmapallolla

Vive la France

Kansa ilmapallon noustua Pariisista

Preussin-Ranskan sota

Preussin ja Ranskan sotaa käytiin 9. heinäkuuta 1870 ja 10. toukokuuta 1871 välisenä aikana. Sodassa Ranska jäi ennen pitkää alakynteen. Pariisi oli sodan loppuvaiheessa saksalaisten piirityksessä. Jotta pariisilaiset olisivat voineet olla yhteydessä ulkomaailmaan, otettiin käyttöön ilmapallot postin kuljetuksessa. Yhteensä 66 yleensä miehitettyä postilentoa tehtiin, tuulesta riippuen, eri puolille Eurooppaa. Ensimmäinen lento sai nimen ”Le Neptune” ja lähti syyskuun 23. päivänä 1870 mukanaan 125 kg postia. Mukana oli myös virallisia dokumentteja maan hallitukselle, joka oli vetäytynyt Toursin kaupunkiin.

Yölennot

Aluksi lennettiin päivällä, mutta kun preussilaiset saivat tiputettua lentoja, aloitettiin yölennot. Ensimmäinen yölento oli lento nro 30 ”Général Ulrich”. Ehkä jännittävin lento oli nro 33, joka sai nimen ”La Ville d’Orléans”. Se lähti liikkeelle pilkkopimeässä 24. 11. 1870 kello 11.00 yöllä hieman tiikusateisessa säässä, mutta suotuisalla tuulella. Kun se päästettiin ilmaan, seurasi ”Vive la France” -huuto. Pallon kapteenin Paul Rolierin mukana oli Leonard Bezier-niminen ampuja ja 230 kg kirjeitä, hähki, jossa oli kuusi kirjekyyhkystä ja paketti hallituksen lähetyksiä. Ilmassa miehet näkivät Pariisin valot allaan. Heidän oli kuitenkin vaikea saada korkeutta. Pallon nostamiseksi he alkoivat heittää ulos painolastia, joka on ilmapallon vakauttamiseen käytetty materiaali. Tästä seurasi pientä tulitusta preussilaisten taholta.

Kuva 1. Ensimmäinen ilmapallolento, joka sai nimen "Le Neptune" lähetettiin 23. 10 1870.

Kuva 2. Tyypillinen valmiiksi painettu ilmapalloposti, joka on kulkenut ensimmäisellä yölennolla nimeltään "Général Ulrich" (kuva kirjasta J. Takalo "Merkkien mahti")

Onneksi kuitenkin lentäjät olivat riittävän korkealla, etteivät luodit osuneet heihin. Kun he kevensivät ilmapalloaan, heidän vauhtinsa kiihtyi. Noin puoli neljältä aamuyöllä he kuulivat pitkäkestoista ääntä, jonka he luulivat kuuluvan pohjoisen Ranskan junalle. Aamun-koitteessa heille alkoi selvitä, ettei heidän viimeisten kolmen tunnin aikana kuulemallaan äänellä ollut mitään tekemistä junan kanssa. Sen sijaan he havaitsivat, että valtameren aallot murtuivat toisiaan vasten ja että he ajelehtivat myrskyisän meren yli. Lentäjät ymmärsivät, että he olivat väärässä suunnassa. He pelkäsivät olevansa eksyksissä ja epävarmoja siitä, näkisivätkö he enää koskaan maata.

Kuva 3. Kuori ja postimerkki ilmapallolentojen 85-vuotisjuhlan kunniaksi.

Kun ilmapallo laskeutui, he huomasivat horisontissa aluksen, joka ilmoittautui heille tykkitulella. He uskoivat, että paras mahdollisuus pelastua oli pudottaa ilmapallo lähelle laivaa ja saada alus noutamaan heidät. Tuuli oli kuitenkin liian kova siihen, että he olisivat laskeutuneet laivan lähelle. Sen sijaan he lensivät sen ohi yli neljäkymmenen peninkulman tuntinopeudella ohjainköydet roikkuen meressä. He olivat myös menettäneet korkeutta ja olivat nyt vain muutaman metrin merenpinnan yläpuolella. Rolier ja Bezier yrittivät vetää ohjausköydet sisään vakauttaakseen ilmapallon, mutta tuuli oli

niin raivoisaa, että ilmapallo kallistui sivuun. Sitten aalto murtui heidän päälleen ja nostaakseen korkeutta lentäjät heittivät pois lisää painolastipusseja ja katkaisivat sitten köyden, jossa oli 65 kiloa kirjepostia. Ilmapallo nousi takaisin lähes 4000 metrin korkeuteen. Pian lämpötila muuttui erittäin kylmäksi, minkä seurauksena ilmapallo ja sen johdot peittyivät huurteeseen. Jopa onnettomien matkailijoiden vaatteet olivat jäässä, heidän kasvonsa ja hiuksensa olivat huurteen peitossa ja he kärsivät kovaa janoa harvan ilman vuoksi. Lisäksi he eivät olleet varmoja siitä, missä he olivat. Pian he näkivät mustia pisteitä, jotka muuttuivat vihreiksi täpliksi ja sitten kuusiksi. He ymmärsivät, että he olivat maankamاران päällä, avasivat venttiilin, ja ilmapallo laskeutui syöksymällä maahan hautautuen lumeen.

Mikä maa, mikä valuutta

He laskeutuivat paksuun lumikasaan, joka suojeli heitä loukkaantumiselta. Rolier hyppäsi nopeasti ylös ja tarttui ohjausköyteen toivoen pitävänsä ilmapallon maassa, mutta hänen kätensä olivat niin jäässä, että naru lipsahti hänen sormistaan. Niinpä Ville d'Orléans katosi hetkessä mukanaan kirjekyyhkysten häkki, kirjesäkit ja heidän evänsä. Ainoa hyvä uutinen oli, että ainakin miehet olivat turvallisesti maassa. He olivat kuitenkin valtavassa metsässä, joka oli täynnä puita ja lumen peitossa. Heidän oli myös mahdotonta tietää, minne he olivat laskeutuneet. Siitä huolimatta he päättivät lähteä etelään ja kävelivät jonkin aikaa lähes polviin asti ulottuvassa lumessa. He etenivät tuskallisesti, kompastuen ja takertuen kuusien oksiin. Matkan varrella heidän edistymisensä keskeytettiin vain kerran. Se tapahtui, kun he yllättäen törmäsivät kolmen suden laumaan. Onneksi sudet eivät tehneet muuta, kuin katsoivat miehiä uteliaasti ennen kuin jatkoivat heitä häiritsemättä.

Kahlattuaan kolme tuntia polveen ulottuvan lumen läpi Rolier ja Bezier olivat uupuneita ja nälkäisiä. Heillä ei ollut mitään syötävää ja he eivät voineet muuta kuin kovertaa sängyn lumeen ja nukkua vuorotellen toisen valvoessa. Aamulla he jatkoivat matkaansa ja tällä kertaa heitä auttoivat metsästä saadut kävelykepit. Jonkin ajan kuluttua

Mitä ovat Struven ketju tai Milankovicin syklit? Miksi matemaatiikassa ei jaeta Nobelin palkintoa? Minne katosivat Amelia Earhart ja viisituhatta kirjekuorta? Miten epäonnistunut Antarktiksens matka kääntyi voitoksi? Miksi nykyinen floppi-korkeushyppytyyli kehitettiin vasta 60-luvun lopulla. Mistä tehon yksikkö, hevosvoima, sai alkunsa?

Tämä kirja käsittelee erilaisia luonnon/historiallisia tarinoita Seychellien kerttusista Apollo kuulentoihin sekä Stradivarius-viuluista Oolannin sotaan. Mukana on myös muita tarinoita urheilusta, keksinnöistä, löytöretkistä, älykkäistä eläimistä, musiikista ja jopa hieman matematiikkaa.

Kirjan nimi viittaa erilaisiin mielenkiintoihin tarinoin, mutta myös siihen, että kaikkien tarinoiden kuvituksena käytetään postimerkkejä, jotka liittyvät kyseiseen aiheeseen. Tämä kertoo samalla, miten erilaisista aiheista on postimerkkejä julkaistu. Esimerkiksi kirjan luku "Vahingossa keksityt" käsittelee sattumalta löydettyjä innovaatioita tarranauhasta penisilliinin kautta mikroaaltouuniin. Luvussa "Älykkäät eläimet" esiintyy mm. kiroileva papukaija, joka poistettiin maailmannäyttelystä, mutta pääsi silti Guyanan joulupostimerkkiin ja amerikkalaisista kaskaista, jotka soveltavat lukuteoriaa. Merisotaa- osiossa pohditaan, oliko Voittamaton Armada nimensä veroinen tai miksi Vasa-laivan neitsytmatka kesti vain 18 minuuttia. Käy sisään tarinoiden ihmeelliseen maailmaan!

